

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ

Волохата В.Є., Єна А.С.

Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

У статті розглянуто поняття та сутність кредитно-інвестиційної діяльності банків. Проведено аналіз динаміки показників кредитно-інвестиційного портфелю банків за 2003-2013 роки. Запропоновано заходи вдосконалення управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків.

Ключові слова: кредитно-інвестиційна діяльність, цінні папери.

Постановка проблеми. Банківський сектор економіки України є потужним джерелом соціально-економічних перетворень у державі. Банківські установи, що акумулюють і перерозподіляють тимчасово вільні кошти, здатні забезпечити значну частку кредитно-інвестиційних ресурсів, необхідних для розвитку економіки [1, с. 125-129]. За умов посилення конкуренції у банківській сфері, підвищення залежності банків від впливу інтеграційних та глобалізаційних процесів, світових фінансових криз одним з найважливіших завдань є вироблення стратегії кредитно-інвестиційної діяльності банків, що дасть можливість ефективно реалізувати її пріоритетні напрями і протистояти ризикам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань кредитно-інвестиційної діяльності банків та особливостей управління займалися такі вітчизняні науковці: О.В. Васюренко [4], Н.М. Власенко [3], О.І. Воробйова [2], О.М. Колодізев [3], В.В. Огородник [1], А.О. Єпіфанов, Н.Г. Маслак, І.В. Сало [5] та ін.

У той же час, незважаючи на велику кількість публікацій за цією проблематикою, невирішеними залишаються низка теоретичних і прикладних питань, пов'язаних із визначенням особливостей управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків, а також розроблення заходів, спрямованих на підвищення ефективності формування та реалізації стратегії управління зазначеним напрямом банківської діяльності в Україні. Актуальність і практична значущість поставлених проблем обумовили вибір теми дослідження.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування особливостей управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків України, показників кредитно-інвестиційної діяльності банків та визначення перспективних напрямів вдосконалення процесу управління в умовах фінансової нестабільності.

Виклад основного матеріалу. Сучасні українські банки орієнтуються на універсальну модель свого розвитку, тобто зосереджують свою діяльність на взаємодії з трьома основними групами клієнтів, а саме з [2, с. 10]:

- 1) індивідуальними клієнтами – фізичними особами;
- 2) суб'єктами підприємництва – юридичними особами не фінансового та фінансового секторів економіки;
- 3) державними органами, організаціями та установами.

Працюючи з названими групами клієнтів, українські банки здійснюють значне коло банківських операцій, серед яких найбільш вагомими як для економіки в цілому, так і для самого банку є кредитно-інвестиційні операції, що складають сукупний кредитно-інвестиційний портфель як будь-якого банку так і усієї банківської системи країни.

Серед українських і російських учених немає єдності відносно важливості кредитних чи інвестиційних операцій. Щоб об'єктивно оцінити, які ж з наведених положень більш менш є реалістичними, необхідно прояснити що таке кредитна й інвестиційна діяльність банку і яка між ними різниця.

Визначення поняття й змісту кредитної та інвестиційної діяльності банку зробимо спираючись на праці найвідоміших українських фахівців з банківської справи Васюренка О.В. [4], Єпіфанова А.О., Маслака Н.Г., Сало І.В. [7, с. 22]. Названі провідні вчені вважають, що кредитні операції – короткострокове та довгострокове кредитування виробничої, соціальної, інвестиційної та наукової діяльності підприємств та організацій; надання споживчих кредитів населенню; міжбанківських кредитів в частині наданих іншим банкам; лізинг, факторинг, дисконт векселів. В свою чергу, інвестиційні операції – формування портфелю цінних паперів, прями інвестиції.

З цього визначення випливає, що кредитна діяльність банків забезпечує як операційну, так і інвестиційну діяльність підприємств, тобто, кредитуючи підприємства, банк приймає участь в інвестиційній діяльності. Проте, здійснюючи інвестиційну діяльність, банк вкладає власні та залучені ресурси через купівлю цінних паперів або за рахунок прямих інвестицій у розвиток не лише інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва, але й у виробничу, тобто операційну діяльність. Отож, кредитна й інвестиційна діяльність банків фактично поєднуються в єдиному кредитно-інвестиційному портфелі банку. А тому не можливо надати переваги кредитуванню чи інвестуванню в системі активних операцій банків.

Цієї ж точки зору дотримуються Джулакідзе К.Ю. та Невмержицький В.В. «... кредитно-інвестиційна діяльність дає банку найбільший прибуток, а тому вважається доцільним підтримувати оптимальну структуру банківських активів і залежно від економічної ситуації змінювати її або на користь кредитів, або на користь інвестицій [8, с. 108]».

Таким чином, кредитно-інвестиційна діяльність банків має суттєве значення як для економіки країни в цілому, так і для самих банківських установ [2, с. 11]. Для економіки країни значення кредитно-інвестиційної діяльності банків полягає в тому, що вони, акумулюючи фінансові ресурси фізичних і юридичних осіб, направляють грошові кошти в найбільш привабливі види економічної діяльності, стимулюють розвиток реального сектору та соціальної сфери, забезпечують формування фінансових можливостей для підвищення добробуту в країні в цілому. В свою чергу, для окремого банку кредитно-інвестиційна діяльність є основою для одержання прибутку та забезпечення подальшого розвитку банківської установи.

З метою визначення того, наскільки кредитно-інвестиційна діяльність є важливою для банків Укра-

їни, проведемо аналіз показників кредитно-інвестиційного портфелю (далі – КІП) банків в Україні.

За даними рейтингового агентства «Рюрік» [9] представлено обсяги кредитного портфелю та вкладень у цінні папери, а також обсяги чистих активів банків України за 2013 рік з щоквартальним відображенням.

Таблиця 1

Показники КІП банків України у 2013 році (млрд. грн.)

Показник / Дата	01.01. 2013	01.04. 2013	01.07. 2013	01.10. 2013	01.01. 2014
Чисті активи	1127,20	1145,50	1194,60	1232,40	1278,10
Кредитний портфель	815,33	818,5	832,92	860,74	911,4
Вкладення в цінні папери	96,34	123,69	135,36	127,9	138,29
в т.ч. ОВДП	66,05	76,88	83,35	77,64	81,05
Частка КІП всього, в тому числі:	80,9	82,3	81,1	80,2	82,1
Кредитний портфель, %	72,3	71,5	69,7	69,8	71,3
Вкладення в цінні папери, %	8,5	10,8	11,3	10,4	10,8

Як показують дані табл. 1 протягом 2013 року чисті активи банківської системи України збільшилися на 13,4% (150,9 млрд.грн.) та станом на 01.01.2014 р. становили 1 278,1 млрд.грн. Зростання активів протягом 2013 року відбувалося переважно за рахунок нарощення клієнтського кредитного портфелю (збільшився на 96 075 млн. грн., у т.ч. зріс обсяг кредитів, наданих суб'єктам господарської діяльності на 89 575 млн. грн.), а також вкладенням значного обсягу коштів в ОВДП (збільшився на 14 995,25 млн. грн.) та станом на початок 2014 року складає 81 047,65 млн. грн. Значення середньозваженої відсоткової ставки за ОВДП на первинному ринку за 2013 рік становило 12,96% (в національній валюті).

Особливістю 2013 року є те, що банки активно інвестували кошти в цінні папери (переважно ОВДП). Це пояснюється як наявністю обмеженої кількості надійних позичальників, так і можливістю за рахунок ОВДП регулювати власну ліквідність. Разом з тим, зважаючи на обмеженість інструментів розміщення валютних ресурсів, у банків виникає дилема: або ж не залучати вклади в іноземній валюті, або ж активно шукати канал їхнього розміщення.

Аналіз загальної динаміки обсягу КІП за 2003-2013 роки необхідний для того, щоб визначити перспективи подальшого розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банків в Україні. Дані для аналізу представлено у табл. 2.

Представлені у табл. 2 дані щодо зміни обсягів КІП банків України свідчать про те, що за останні 11 років загальний обсяг аналізованого показника збільшився більше ніж у 9 разів. Зокрема, якщо у 2003 році показників КІП складав 67 885 млн. грн., то у 2013 році – вже 664 669 млн. грн. Зростання КІП банків мало місце у 2004-2008 роках та у 2013 році. В свою чергу зменшення обсягів КІП мало місце у 2008-2012 роках.

Таблиця 2
Динаміка КІП банків в Україні за 2003-2013 рр. [10]

Показник	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Зміна
КІП	67885	88074,9	148876	252624	462149	759686	635422	613285	604192	594541	732554	664669
Зміна, в т.ч.												
абс., млн. грн.	-	20189,9	60800,8	103748	209525	297537	-124264	-22137	-9093,4	-9650,4	138013	664669
відн., %	-	29,7	69,0	69,7	82,9	64,4	-16,4	-3,5	-1,5	-1,6	23,2	9,8 р.

На основі даних табл. 2 є можливість побудувати тренд та визначити прогнозні значення обсягів КІП за допомогою розрахованого рівняння регресії (рис. 1).

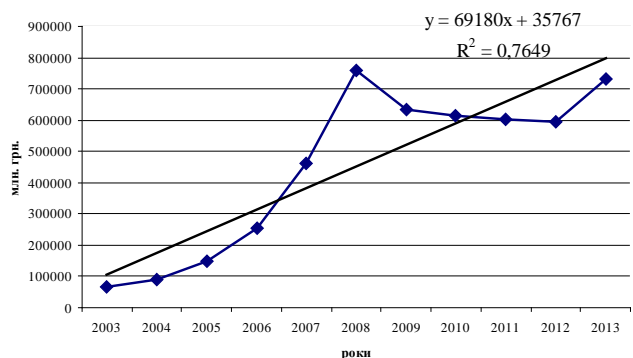

Рис. 1. Динаміка КІП та лінія тренду

З рисунка видно, що кредитно-інвестиційна діяльність банків України за 2003-2013 роки має три ярко виражені етапи. Перший етап (2003-2008 р) – стрімке зростання обсягів кредитно-інвестиційної діяльності банків на фоні загального економічного розвитку України. Другий етап (2009-2012 р) – період скорочення обсягів КІП. Основна причина – значні обсяги резервів під заборгованість клієнтів банку, на які коригується обсяг КІП. Третій етап (2013-до тепер) – відновлення зростання кредитно-інвестиційної діяльності банків України, яке може зупинитися під впливом політичних та економічних подій в Україні, які мають місце на даний момент.

За допомогою побудованої моделі, рівень достовірності якої становить більше 76% є можливість розрахувати прогнозні показники обсягу КІП на 2014-2015 рр.

$$Y_{2014} = 69180 \cdot 12 + 35767 = 865927 \text{ млн. грн.}$$

$$Y_{2015} = 69180 \cdot 13 + 35767 = 935107 \text{ млн. грн.}$$

Тобто, з вірогідністю 76,49% можна прогнозувати подальше зростання обсягів КІП в Україні за умови, що керівництву країни вдасться відновити та забезпечити подальшу макроекономічну стабільність економіки та банківської системи.

З боку самих банків для забезпечення подальшого збільшення обсягів їх КІП необхідно реалізувати комплекс заходів у напрямку вдосконалення управління кредитно-інвестиційною діяльністю, яка передбачає:

1) напрямки вдосконалення управління кредитною діяльністю банку включають:

– комплексне використання банком різних способів оцінки індивідуального кредитного ризику щодо кожного позичальника, що дає можливість правильно визначити сукупний кредитний ризик комерційного банку в цілому;

- подальше поліпшення всіх аспектів кредитної діяльності і оптимізація організаційної структури з метою забезпечення якісно нової системи управління банком;
 - використання комплексного програмно-цілового підходу до планування діяльності банківської установи;
 - оптимізація кредитних вкладень за рівнем галузевого ризику з урахуванням потенційної ефективності;
 - поліпшення маркетингової діяльності (насамперед шляхом встановлення оптимальних кредитних ставок і залучення нових клієнтів);
 - посилення кредитного моніторингу;
 - застосування диверсифікації й лімітування;
 - впровадження нових перспективних форм кредитування;
 - банкам варто покращити методики оцінки кредитоспроможності позичальників, забезпечення дотримання принципів, пов'язаних з умовами банківського кредитування та здійснення адаптації міжнародного досвіду кредитування до української банківської практики;
 - визначення основних напрямів розробки методологічних підходів, щодо управління кредитними ризиками [11, с. 146-149].
- 2) напрямки вдосконалення управління інвестиційною діяльністю банку включають:
- застосування до банків, які здійснюють довгострокове інвестиційне кредитування, пільгових (знижених) норм обов'язкового резервування та пільгові режими оподаткування доходів від цих операцій;
 - запровадження державного відшкодування (часткового) процентних ставок за кредитами, що спрямовуються у пріоритетні галузі економіки, та передбачення обсягів відшкодування у Державному бюджеті;
 - використання механізму довгострокового рефінансування Національним банком України тих

банків, які здійснюють довгострокові інвестиційне кредитування;

- розробку нових механізмів оцінки проектів під довгострокові кредити з урахуванням економічної ситуації в Україні;
- забезпечення залучення максимального обсягу власних інвестиційних ресурсів у реалізованих проектах;
- встановлення ліміту використання позикових коштів в інвестиційній діяльності банків;
- визначити раціональне співвідношення обсягів позикових інвестиційних ресурсів, залучених на коротко та довготерміновій основі, виходячи з інвестиційних цілей використання позикового капіталу в передбачуваний період, а також виходячи з вартості залучення цих ресурсів;
- забезпечення мінімізації ризиків – залучення інвестиційних ресурсів з різних джерел [12, с. 6-13].

Висновки. Проведене дослідження управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків в Україні показало, даний вид діяльності має велике значення як для самих банків та банківської системи, так і для економіки України, забезпечуючи розвиток реального сектору виробництва та надання послуг.

Аналіз показників кредитно-інвестиційної діяльності показав, що у структурі активів кредитно-інвестиційний портфель становить більше 80% всіх чистих активів.

За допомогою побудованої моделі здійснено розрахунок прогнозних показників обсягів кредитно-інвестиційного портфелю банків на 2014 та 2015 рік, який склав відповідно 865 927 млн. грн. та 935 107 млн. грн. відповідно.

З метою вдосконалення процесу управління кредитно-інвестиційною діяльністю банків запропоновано ряд заходів, які забезпечать подальший розвиток як банківської системи, так і реального сектору економіки України.

Список літератури:

1. Огородник В.В. Особливості стратегій кредитно-інвестиційної діяльності банків України / В. Огородник // Матеріали І міжнародної науково-практичної конференції «World economy, finances and investments» 20-21 листопада 2012 р. – м. Донецьк, 2012. – С. 125-129.
2. Воробйова О.І. Аналіз тенденцій в інвестиційній діяльності банків України / О.І. Воробйова // Економіка и управление. – 2009. – № 1. – С. 10-16.
3. Колодзев О.М., Власенко Н.М. Кредитно-інвестиційна діяльність банків України: сучасний стан і перспективи розвитку // Бізнес Інформ. – 2013. – № 11. – С. 342-347.
4. Васюренко О.В. Банківський менеджмент: посіб. / О.В. Васюренко. – К.: Видавничий центр «Академія», 2010 – 264 с.
5. Єпіфанов А.О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А.О. Єпіфанов, Н.Г. Маслак, І.В. Сало. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2007. – 523 с.
6. Кльоба Л.Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 / Л.Г. Кльоба; НАН України, Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2008. – 21 с.
7. Єпіфанов А.О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: [монографія] / А.О. Єпіфанов, Н.А. Дехтяр, Т.М. Мельник. – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 286 с.
8. Джулакідзе К.Ю. Аналіз кредитно-інвестиційного портфелю банку / К.Ю. Джулакідзе, В.В. Невмержицький // Фінанси України. – 2009. – № 3. – С. 107-111.
9. Національне рейтингове агентство «Рюрік» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/>
10. Показники діяльності банків 2003-2013 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua>
11. Рясних Є.Г. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку / Є.Г. Рясних, А.А. Пономарьов, М.О. Микитин // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011 – № 2, Т. 1. – С. 146-149.
12. Бодова А.А. Інвестиційна діяльність банків України [Електронний ресурс] / А.А. Бодова, Г.І. Романова // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2013. – № 1. – С. 6-13.

Волохата В.Е., Ена А.С.

Харьковский институт банковского дела

Университета банковского дела Национального банка Украины

УПРАВЛЕНИЕ КРЕДИТНО-ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ БАНКОВ УКРАИНЫ

Аннотация

В статье рассмотрены понятие и сущность кредитно-инвестиционной деятельности банков. Проведен анализ динамики показателей кредитно-инвестиционного портфеля банков за 2003- 2013 годы. Предложены меры совершенствования управления кредитно-инвестиционной деятельностью банков.

Ключевые слова: кредитно-инвестиционная деятельность, ценные бумаги.

Volohata V.E., Ena A.S.

Kharkiv Institute of Banking

University of Banking of the National Bank of Ukraine

THE MANAGEMENT OF CREDIT AND INVESTMENT BANKS IN UKRAINE

Summary

The article presents the concepts and essence of credit and investment activities. Conducted analysis indicators dynamics of banks credit and investment portfolio for 2003-2013 years. Presented some measures for improvement of credit and investment activities of banks.

Keywords: credit and investing activities, securities.

УДК 338.45:621(477)

СУЧАСНИЙ СТАН МАШИНОБУДУВАННЯ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

Гахович Н.Г., Завгородня М.Ю.

Інститут економіки та прогнозування

Національної академії наук України

У статті досліджується сучасний стан промислового комплексу Донбасу у розвитку України. Проаналізована економічна ситуація в промисловості, зокрема в машинобудуванні Донецької і Луганської областей. Здійснено економічну оцінку можливих втрат машинобудування регіону від припинення виробничої діяльності. Пропонується здійснити реконструкцію промислового комплексу на основі запропонованих принципів та з орієнтацією на підвищення конкурентоспроможності промисловості.

Ключові слова: розвиток промисловості, машинобудування, економічні втрати, реконструкція промисловості.

Постановка проблеми. Розвиток економічної ситуації для промислових підприємств Донбасу відбувається на тлі залежності від одного споживача, несприятливої зовнішньої кон'юнктури на готову продукцію та зниження рівня конкурентоспроможності, значних світових цін на паливно-енергетичні ресурси. Проблема диверсифікації збуту української продукції загострилась як через зменшення попиту на товарному ринку Росії, так і через подальшу фактичну втрату традиційного ринку збуту [1]. Значних збитків як для регіону, так і для країни завдав наступний збройний конфлікт: зруйновано значну кількість підприємств та їх інфраструктуру; бізнес, який залишився зазнає суттєвих труднощів із виконанням існуючих та формуванням подальших контрактів, постачанням сировини, логістикою, зайнятістю робітників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження в даному напрямку мають попередній, оціночний характер, а більш точні дані з'являться коли експерти отримають доступ в цей регіон і можливості інвентаризації промислових об'єктів.

В загальному вигляді цій проблемі присвятили свої роботи автори ЗМІ [2,3] та науковці [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Питання оцінки економічних втрат промисловості через припинення діяльності внаслідок військових дій ґрунтовно не розглядалося. Також надано пропозиції щодо принципів відбудови виробничої сфери Донбасу на сучасній високотехнологічній основі. Дана тема через різноманітність збитків має низку проблемних аспектів, які потребують подальших досліджень. Тому ця тема є особливо актуальною.

Метою статті є аналіз сучасного стану машинобудування на Донбасі та існуючих проблем, а також визначення концептуальних підходів відродження виробничої діяльності.

Виклад основного матеріалу. Переробна промисловість Донецької і Луганської областей забезпечує реалізацію 24,5% усієї промислової продукції, у т.ч. 48,9% – металургійної продукції, 22,9% – продукції машинобудування, з неї: 82,8% – виробництва машин і устаткування для металургії